

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav románských studií
Filologie – Románské literatury

Autoreferát disertační práce

Mgr. Tereza Kožnerová

Vliv anglické a americké poezie na dílo Pereho Gimferrera
Influence of English and American Poetry on Pere Gimferrer's Work

Vedoucí práce: doc. Juan Antonio Sánchez Fernández, Ph.D.

2023

Teze

Pere Gimferrer, katalánský básník, překladatel, literární kritik i romanopisec, je jedním z nejvýraznějších autorů generace Nejnovějších (Los novísimos). Základem této generace, jejíž zrod je datován do druhé poloviny dvacátého století, se stalo devět autorů, jejichž práce sdružil José María Castellet v antologii vydané pod názvem *Devět nejnovějších španělských básníků (Nueve novísimos poetas españoles)* v roce 1970. Pojmenování pro španělskou antologii, respektive pro nově vznikající generaci básníků, si Castellet na popud Pereho Gimferrera vypůjčil z italského díla *I Novissimi. Poesie per gli anni '60*.¹ Díla celé generace Nejnovějších jsou nejen zajímavá, ale představují také důležitou součást španělské literární tradice. Jednoho z velmi osobitých autorů uskupení Nejnovějších reprezentuje Pere Gimferrer, jehož poezie v rámci zmiňované antologie patří k příspěvkům nejoriginálnějším a nejpropracovanějším. Právě jeho tvorbě, respektive dvěma významným Gimferrerovým dílům, se věnuje předkládaná disertační práce. Jedná se o španělsky psanou sbírku *Moře hoří (Arde el mar)* vydanou v roce 1966 a katalánskou poému *Liduprázdný prostor (L'espai desert)* z roku 1977.

Úvodní kapitola práce se věnuje vývoji španělské literatury mezi čtyřicátými a sedmdesátými lety 20. století. Detailně se zaměřuje na vývoj poezie, jehož zachycení je nezbytné pro pochopení kontextu tvorby generace Nejnovějších v druhé polovině sedmdesátých let, zejména pak díla Pereho Gimferrera. K zásadním básnickým okamžikům poválečného Španělska, jež následně ovlivnila poetiku Pereho Gimferrera, patří postismus a sociální poezie. Postismus jako literární proud se formuje okolo skupinky básníků v roce 1945;² vedle literatury se však přívrženci postismu věnují také výtvarnému umění či hudbě. Současně se zrodem tohoto směru se jednou z jeho publikačních platforem stal časopis *Postismo*, jehož poslední číslo vyšlo o pět let později, v roce 1950. Do centra zájmu skupiny autorů spjatých s postismem pronikaly také avantgardní směry dvacátých a třicátých let 20. století. Časopis *Postismo* se tudíž stal „seriózním pokusem o propojení s evropskou modernitou, revizionistickým pohledem surrealistické estetiky a reakcí na otřepanou

---

¹ Italská antologie vydaná v roce 1961, jež sdružuje díla autorů italské neoavantgardní poezie. Tento soubor básnických děl se zakládá na myšlence zlomu a inovace, obdobně jako tomu je v případě španělských Nejnovějších.

² Postismus v rámci španělské poválečné literatury představuje směr spíše minoritní. V posledních letech však dochází k jeho rekuperaci a postismus opět nabývá na významu, a to díky zvyšujícímu se počtu literárních studií, jež se této estetice věnují. Nárůst těchto studií lze pozorovat od roku 2000.

oficiální poválečnou poezii“.³ Ruku v ruce se zájem o evropskou avantgardu přináší postisté novou literární estetikou – textům dominuje fragmentarismus, jazyková hravost, vedle archaických výrazů se objevují neologismy.

S generací Nejnovějších je postismus úzce propojen; styčnými body obou literárních směrů (postismu a Nejnovějších) jsou vysoké nároky na jazykovou a stylistickou stránku děl (užívání oxymóronů, inverzí nebo chaotických výčtů), a především myšlenka ruptury či kritického odmítání literárních předchůdců. Postupně se však oba směry propracovávají k uznání literární minulosti a doceňují její hodnotu.

Vedle postismu sehrála důležitou roli v tvorbě generace Nejnovějších sociální poezie, jejímž cílem je oslovit co nejrozmanitější a nejpočetnější publikum. Estetika sociální poezie se tudíž zakládá na jednoduchosti, srozumitelnosti a výstižnosti, dále pak reprodukuje dané způsoby organizace sociálního systému, v němž kolektiv ovlivňuje konkrétního jedince. Záležitosti jednotlivců (rodinné vazby, prožívání každodennosti atd.) jsou integrovány do obecné struktury společnosti, která je určuje a bez níž tato subjektivní citění nejsou srozumitelná.⁴ Výraznou postavou sociální poezie, ovlivňující i dílo Pereho Gimferrerera, je básník Blas de Otero; charakteristickou sbírkou sociální poezie je pak jeho sbírka *Žádám o mír a o slovo (Pido la paz y la palabra, 1955)*.

Pere Gimferrer, v souladu s programem Nejnovějších, odmítá sociální poezii, jež dominovala španělské literární scéně v padesátých letech 20. století. Pokud se však ohlédneme za Gimferrerovou knihou *Cesta jednoho spisovatele (Itinerario de un escritor, 1966)*, uvidíme, že navzdory odmítavému postoji k sociální poezii Pere Gimferrer obdivuje dílo zmíněného Blase de Otera: „Blas de Otero, [...] byl opravdu velkým básníkem, což dokázal ve svých knihách, jež tehdy publikoval. Až na tuto jedinou důležitou výjimku, mě velká část [sociální] poezie nezajímala.“⁵ Přestože se Gimferrer vyjadřuje odmítavě k sociální poezii, sociální téma se z jeho tvorby nikdy

---

³ ORY, Carlos Edmundo de. *Metanoia*. Madrid: Cátedra, 1990. ISBN 84-376-0137-1, s. 60–61.

⁴ ÁNGEL L., Prieto de Paula. Del expresionismo tremendista a la poesía social. *Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes* [online]. [cit. 2018-8-10]. Dostupné z: http://www.cervantesvirtual.com/portales/poesia_espanola_contemporanea/historia_expresionismo/.

⁵ GIMFERRER, Pere. *Itinerario de un escritor*. Barcelona: Anagrama, 1993. ISBN 978-84-339-0523-9, s. 7.

zcela nevytrácí. Důkazem jsou mimo jiné vybrané pasáže z poémy *Liduprázdný prostor*, jíž je věnována pozornost v druhé části disertační práce.

Další možné směry, jež ovlivnily generaci Nejnovějších, kterým je také věnována úvodní část disertační práce, představují básníci soustředění při časopisech *Escorial*, *Espadaña* a *Garcilaso*, aktivní ve čtyřicátých letech 20. století, nebo básnická skupina okolo časopisu *Cántico*, která propojuje estetiku rané španělské modernity s koncem sedmdesátých let 20. století. Výklad o možných vlivech zmiňovaných tvůrců na poezii generace Nejnovějších přináší několik zajímavých témat a úvah důležitých pro chápání tvorby této generace.

Do díla Pereho Gimferrera se ovšem promítá mnoho dalších vlivů, které se neomezují pouze na oblast Španělska. Mezi nimi je snad nejvýraznější anglosaský modernismus reprezentovaný díly Thomase Stearnse Eliota a Ezry Pounda. Vztah mezi poezií těchto modernistů a dílem Pereho Gimferrera představuje klíčové téma disertační práce.

Gimferrer po vzoru Pounda a Eliota ve své poezii využívá typické modernistické techniky – pastiš, fragmentárnost, intertextualitu atp. Zároveň však neopouští dědictví španělské poválečné poezie (např. sociální poezii), což činí Gimferrera velmi originálním a inovativním autorem. Vedle anglosaského modernismu se Pere Gimferrer nechá inspirovat modernismem hispanoamerickým, který vychází z jiného základu a jiného období⁶ než modernismus anglosaský (v textu práce je důsledně odlišováno, o jakém modernistickém období se právě hovoří).

Poundovo rozsáhlé dílo *Cantos* (1925) a Eliotova *Pustá země* (*The Waste Land*, 1922) představují emblematická básnická díla anglosaského modernismu. Jejich obliba a nadčasovost je zřejmá i z toho, že se jimi inspiroval Pere Gimferrer v druhé polovině sedmdesátých let 20. století, tedy více než půl století po jejich vydání. Inspirace jmenovanými díly je patrná zejména v Gimferrerově sbírce *Moře hoří* a poemě *Liduprázdný prostor*. Podobnost začíná již u názvů, a to jak básnických děl, tak konkrétních básní; odraz Pounda a Eliota se dále promítá ve využívání prvků kulturalismu, obdobných motivech, někdy dokonce téměř totožných verších.

Jak se tyto vlivy ve zmiňovaných dílech Pereho Gimferrera projevují konkrétně? U názvů je propojení zřejmé již na první pohled: Gimferrerův *Liduprázdný prostor*

---

⁶ Počátek hispanoamerického modernismu se spojuje s vydáním sbírky *Modrá* (*Azul*) Rubéna Daría v roce 1888. Zjednodušeně lze říct, že v jeho základu je syntéza parnasismu a symbolismu.

nachází předobraz v Eliotově *Pusté zemi*; navíc originální názvy obou děl, *L'espai desert* (Gimferrer) a *The Waste Land* (Eliot) vycházejí ze společného obrazu vyprahlé, opuštěné krajiny, již prostupuje atmosféra plná beznaděje. Vedle toho lze sledovat nápadné podobnosti mezi názvy jednotlivých básní – například téma hudby a tance, k nimž se odkazuje „Óda před mořem z divadel“ nebo „Mazurka v tento den“ (ze sbírky *Moře hoří*). Podobně v Poundových *Cantos* lze jednotlivé básně označit za zpěvy.

Možná ještě výraznějším společným prvkem zmiňovaných děl je vliv kulturalismu – zjednodušeně řečeno, literární estetiky, již charakterizuje vysoká koncentrace kulturních, textových referencí. Kulturalismus zároveň Gimferrerovým dílům dodává punc postmoderny. V disertační práci je tento vliv identifikován nejen u Gimferrera v básni „Mazurka v tento den“, ale také v jeho předobraze, jímž je Poundův „Canto III“. Kulturní reference u Gimferrera i Pounda totiž vycházejí ze stejné literární tradice, Přestože oba básníci využívají jiné kompozice, fungují na stejném principu, v jehož základu stojí *Píseň o Cidovi* (*Cantar de Mio Cid*). Kromě kulturalismu spojuje Gimferrerovo a Poundovo dílo užívání obdobných motivů – např. oba autoři využívají tzv. venecianismus, (zjednodušeně tematizaci Benátek), obrazy drsné krajiny (Poundův „Canto XVI“ a Gimferrerův *Liduprázdný prostor*).

Podobnost motivů Gimferrer sdílí také s dílem T. S. Eliota, typicky obrazy drsné a vyprahlé krajiny, bezútěšnosti. Kromě toho se oba autoři protínají v několika zásadních oblastech, a sice v tématu poválečné společnosti, sociální tematice, v erotice, filozofii nebo motivu času. Dále se Gimferrer inspiroval některými Eliotovými verši, které téměř v identickém znění začleňuje do svých veršů. Z toho vyplývá, že podobnost mezi díly není nahodilá, ale dokazuje Gimferrerovu znalost a zálibu v anglosaském modernismu, s výjimečným ohledem na Eliotovo a Poundovo dílo. Pere Gimferrer však vytváří dílo, které v celku vyznívá jinak než Eliotova slavná poéma. Zatímco Eliotova *Pustá země* přináší rozčarování nad evropskou společností s příslibem nadějnější budoucnosti, *Liduprázdný prostor* představuje poezii založenou na filozofickém i erotickém mysticismu.

Z předkládané analýzy, podrobněji zpracované v disertační práci, je více než patrné, že mezi Gimferrerem a Eliotem existuje jakýsi familiární tón, stejně jako ve vztahu Gimferrer – Pound. Vzhledem k těsné blízkosti Poundova a Eliotova díla se zdá

nemožné s přesností určit, zda Pere Gimferrer ve své poezii vychází předně z Eliota, nebo z Pounda, případně z obou modernistů současně. Ilustrativním příkladem je téma času. V Gimferrerově tvorbě jsme svědky toho, že osobní zkušenost se stává zkušeností historickou a osobní zároveň. V tomto ohledu se Gimferrerovo pojetí časovosti přibližuje vnímání času, které je zřetelné u Ezry Pounda. Typickou vlastností Poundovy poezie jsou časovost a pomíjivost, důraz na cykličnost času a přítomnost historie. Takové prvky lze vysledovat v Gimferrerově básni „Mazurka v tento den“. Lze tedy říci, že všichni tři zmiňovaní autoři tvoří na stejné vlně. Vždy je však nutné u každého zvlášť vnímat jejich osobní a tvůrčí nuance, dané především kontextem doby, v níž žili a tvořili.

V souvislosti s pozorovaným vlivem básnické tvorby T. S. Eliota a Ezry Pounda na Gimferrerovo dílo je možné zaznamenat dotek postmoderny ve španělské poezii již v šedesátých letech 20. století.⁷ Není to dáno pouze přímým vlivem Eliotových a Poundových veršů na Gimferrerovu poezii, protože tu ovlivnila řada dalších děl, autorů, myšlenek a literárních proudů. Velký podíl na tomto ovlivňování má Gimferrerova vlastní práce s technikami, jež jsou charakteristické právě pro období postmoderny. Okolnosti vzniku postmoderní společnosti se dávají do souvislosti s politickými, sociálními, kulturními, mediálními i ekonomickými proměnami společnosti, jež počínají zhruba v šedesátých letech 20. století, a to zejména ve Spojených státech amerických, odkud později postupují do Evropy.

Postmodernu tudíž lze zjednodušeně označit za fenomén, myšlenkový směr či proces změn, který se rozvíjí již od počátku 20. století a zasahuje do umění i společenského života. Výrazně se pak postmoderna projevuje především v literatuře konce 20. století. Nicméně vliv postmoderny se v literatuře objevuje již dříve, je možné ji sledovat například u zmiňovaných autorů Ezry Pounda a T. S. Eliota, v jistém ohledu také v dílech Antonia Machada, Fernanda Pessoa nebo Rainera Marii Rilkeho.

Zároveň je třeba brát ohled na to, že anglosaský literární modernismus těchto autorů nesouvisí s modernou filozofických myslitelů, od Descarta po Nietzscheho. A nelze je označovat ani za typicky postmoderní autory v duchu postmoderního konceptu konzumní společnosti. Oba autory je však možné označit za postmoderní ve smyslu více filozofickém, a to vzhledem ke skutečnosti, že v jejich dílech neexistuje pravda

---

⁷ Obecně je postmoderna považovaná za směr spíše konce 20. století.

(poetický jazyk již není schopen pravdu objevit), přítomny jsou pouze fragmentární odkazy reflektující rozpad této pravdy. Fragmentárnost a práce s více básnickými hlasy, které nalezneme v Eliotově a Poundově poezii, by se daly interpretovat v duchu Nietzscheho filozofie, tedy že neexistuje jedna jediná pravda, že nic není stálé či neměnné, ale že jedinou pravou jsou řeč a jazyk.

Fragmentárnost nebo ztráta pevného středobodu bytí představují rovněž charakteristické prvky práce Pereho Gimferrera v šedesátých letech 20. století (postmoderní charakter jeho poezie přetrvává i následující desetiletí). Další typické rysy Gimferrerovy poezie, které jí dávají postmoderní nádech, mají svůj základ v popkultuře či světě masových médií. V poezii Pereho Gimferrera, respektive generace Nejnovějších, se v hojné míře vyskytují zmínky o populárních osobnostech, např. Audrey Hepburn, Ernesto Guevara, Billie Holiday nebo Yvonne de Carlo. Masmédia jako produkt populární (lidové) kultury pak představují pro generaci Nejnovějších novodobý mýtus, který má ve společnosti stejnou roli jako mýtus klasický – oba předávají společnosti význam a pomáhají utvářet její příběh. Jelikož Pere Gimferrer uvedené techniky mistrně užívá, lze jeho poezii považovat za typicky postmoderní. Právě v postavě tohoto básníka tak Španělsko získalo svou vlastní postmoderní poezii.

Použitá literatura

ÁNGEL L., Prieto de Paula. Del expresionismo tremendista a la poesía social. *Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes* [online]. [cit. 2018-8-10]. Dostupné z: http://www.cervantesvirtual.com/portales/poesia_espanola_contemporanea/historia_expresionismo/.

GIMFERRER, Pere. *Itinerario de un escritor*. Barcelona: Anagrama, 1993. ISBN 978-84-339-0523-9, s. 7.

ORY, Carlos Edmundo de. *Metanoia*. Madrid: Cátedra, 1990. ISBN 84-376-0137-1, s. 60–61.

Publikace

KOŽNEROVÁ, Tereza. Jaime Gil de Biedma y Pere Gimferrer: ruptura de la expresión poética tradicional. In: HOTAŘOVÁ, L., ed. *Pasión por el hispanismo III*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2018, s. 127–137. ISBN 978-80-7494-451-2.

KRÁTKÁ, Tereza. Las máscaras de Roberto Bolaño. In: ČERNÍKOVÁ V., DRSKOVÁ K., OVISZACH I., PROKOP J., *Écho des études romanes*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2017, s. 263–272. ISBN 0-000-00000-0.

Pedagogická činnost

Současný hispánský svět (cvičení) v akademickém roce 2017/2018

Posudky bakalářských prací v letech 2017–2020